

درآمد

۱. استقبال از برخی مقالات پراکنده مانند «شفافیت»، «حفظ اسرار»، «ابراز پشیمانی از ارتکاب جرم» و غیره نویسنده را بر آن داشت تا به توسعه آن در این حوزه بپردازد، چه با توجه به ضرورت‌های جدید کسب و کار، پراکنده‌گویی در مقالات مختلف، پاسخ‌گویی نیاز به علم جدید نبود. اکنون که این فرصت در میهن دست داد تا بتوانم رشته حقوق کیفری کسب و کار را در قالب برابندی از حقوق کیفری اقتصادی، تجاری و مالی-بانکی معرفی کنم، عمده تمرکز خود را بر شناخت این شاخه بین‌رشته‌ای و اصول و تکنیک‌های به کار رفته در آن گذاشته‌ام. هرچند تلاش‌های بسیاری برای تعریف رشته حقوق کیفری کسب و کار و رشته‌های مشابه آن صورت گرفته و قدر مسلم هم آن است که استادان و محققان بزرگوار حقوق، دقیق‌تر، موشکافانه‌تر و با جزئیات بیشتر به بررسی این شاخه جدید پرداخته و درباره مصادیق بسیاری از آن نیز تحقیق کرده‌اند؛ نگارنده بر خود لازم دید که تعریف دوباره‌ای از آن ارائه کند؛ زیرا از طرفی، تعاریف موجود مرزبندی‌های زیرشاخه‌های حقوق کیفری کسب و کار را مشخص نمی‌کرد و اساساً حتی، گاهی نویسندگان محترم آگاهی چندانی درباره این علم جدید و دسته‌بندی‌ها و حتی اصطلاحات آن نداشتند.

۲. در واقع شناخت حقوق کیفری کسب و کار مستلزم شناخت حقوق کیفری و علاوه بر آن، حقوق تجارت، حقوق اقتصادی و حتی بانکداری و مالیه است. نگارنده به همین منظور علاوه بر حقوق کیفری و بازرگانی، در مدیریت مالی در مدرسه عالی بازرگانی نیز تحصیل کرده تا با احاطه بر مطلب بتواند حق آن را ادا کند.

در این مجموعه با دیدگاه کلی کیفری کسب و کار به بررسی اصول و تکنیک‌های حقوق کیفری کسب و کار پرداخته‌ایم. با توجه به اینکه حقوق کیفری کسب و کار اصول و موازین ویژه خود را دارد، بیشتر اصول و تکنیک‌های آن به مسائل مالی-اقتصادی اختصاص دارد. این شاخه از حقوق از تکنیک‌های خاص حقوق کیفری پولی مالی یا حقوق کیفری تجاری محسوب می‌شود که در زمان مناسب به آن اشاره کرده‌ایم.^۱

۱. در تألیف این مجموعه، از مثال‌های بین‌المللی حقوق اقتصادی و حقوق بانکی به فراخور موضوع بهره برده‌ایم؛ از این رو، در برخی بخش‌ها از حقوق بانکی و در بخش‌های دیگر، از تجارت و امور اقتصادی بیشتر سخن به میان آمده است.

۳. از چاپ نخستین ویرایش از حقوق کیفری کسب و کار شش سال می‌گذرد. در این چند سال قوانین و مقرره‌های ایرانی درخصوص کسب و کار به روز شده و در قاموس حقوق دانان این رشته پذیرفته شده است. از سوی دیگر تدریس آن در کلاس‌های «حقوق کیفری اقتصادی» برای رشته‌های کارشناسی ارشد حقوق جزا و حقوق اقتصادی به نویسنده مطالبی را آموخت که نیاز به تعمیق بیشتر در مجموعه کتابی داشت که در دو مجلد هم به مسائل ابتدایی و پایه حقوق کیفری کسب و کار (جلد نخست) و هم به ضرورت ضمانت اجرای آن (جلد دوم) پردازد و نیز لازم بود این مصادیق تک به تک در کتاب، نه به صورت فهرستی از جرایم، بلکه با تحلیل منطقی از جرم‌انگاری و جرم‌زدایی آن‌ها صورت گیرد.

از این رو هدف از مجموعه حاضر در دو جلد تشریح اصول و مبانی حاکم در حقوق کیفری کسب و کار و علاوه بر آن تبیین جرم‌انگاری‌ها و جرم‌زدایی‌ها در این مجموعه است. ۴. به رغم بحث‌های علمی زیادی که صورت می‌گیرد هنوز هم حقوق کیفری کسب و کار مهجور واقع شده است. زیرا اساساً شناخت دقیق و علمی از این رشته وجود ندارد و هر کس به فراخور دانش و برداشت خود آن را تبیین کرده است. حضور دستگاه قضایی در تعریف و بازتعریف جرایم کسب و کار و ارتباط آن با فساد به پیچیدگی امر افزوده است. در واقع مشکل عمده، در درک نخستین از این رشته حقوقی است. زیرا حقوق کیفری کسب و کار، حقوق کیفری اختصاصی نیست، بلکه با سازوکارهای ویژه‌اش متفاوت از حقوق کیفری اختصاصی عمل می‌کند. حقوق کیفری اختصاصی رشته‌ای مجازات‌محور است، در حالی که حقوق کیفری کسب و کار هم‌زمان به مجازات و بزه و سازوکارهای جایگزین مجازات می‌پردازد.

۵. این مجموعه ماهیت تجاری بانکی نیز دارد و به اصول مطرح شده در حقوق بانکی و تجارت داخلی و بین‌المللی نیز عنایت کرده است؛ زیرا اصول و ارزش‌های جدید و قدیم در حقوق کسب و کار، فقط در حقوق کیفری کسب و کار کاربرد ندارد؛ بلکه ایفاکنندگان نقش در عرصه حقوق بانکداری و تجارت داخلی و بین‌المللی نیز به مطالعه و بررسی آن نیاز دارند. از این رو، ممکن است موضوع پژوهش دانشجویان حقوق خصوصی یا تجارت بین‌المللی نیز قرار گیرد. پس مطالعه حقوق کسب و کار نه تنها به دانشجویان حقوق کیفری و تجارت، بلکه به دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت MBA نیز توصیه می‌شود؛ زیرا تکنیک‌های جدید حقوق کیفری کسب و کار جنبه پیشگیری دارد و مدیران امروز و فردای ما باید به آن آگاه باشند.

۶. از جمله بازنگری‌ها در نگارش جدید می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تشریح نظم عمومی، نظم عمومی اقتصادی و فساد اقتصادی،
- به روز کردن مطالب «مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی» و مطابقت با قوانین ایرانی،
- بازنگری کلیه مطالب مبنایی (اصول و تکنیک‌های) حقوق کیفری کسب و کار،
- تبیین تنظیم در نظام حقوق کیفری کسب و کار،
- ارائه مثال‌های بومی از قوانین و مقرره‌های ایرانی.

این موارد جملگی به غنای مطالب می‌افزاید و با ذهن خواننده حقوق ایران راحت‌تر ارتباط برقرار می‌کند.

۷. با توجه به آنچه گفته شد، پلان کتاب به صورت زیر ارائه می‌شود:

- بخش اول: مباحث پایه در حقوق کیفری کسب و کار،
- بخش دوم: اصول، مفاهیم و تکنیک‌های حقوق کیفری کسب و کار،
- بخش سوم: تنظیم در حقوق کیفری کسب و کار.

۸. در خاتمه جا دارد از محضر استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر نجفی ابرندآبادی

کمال سپاسگزاری را بنمایم که در این مدت چندساله تحصیل خارج از کشور همواره مشوق بنده در حوزه حقوق کیفری کسب و کار بوده‌اند و موجبات تسهیل در پژوهش را برای اینجانب فراهم کرده‌اند.

از کلیه دانشجویان عزیز که در نهایی کردن این مجموعه یاری کردند سپاسگزاری می‌نمایم، به ویژه آقای علی سهیلی دانشجوی حقوق جزای دانشگاه علامه طباطبایی و آقایان کاظم میرزایی و امیرافضلی از دانشجویان حقوق اقتصادی دانشگاه علامه طباطبایی بابت پژوهش و بازخوانی مطالب.

علاوه بر آن همکاری دستیار پژوهشی اینجانب آقای علی مولاییگی، دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی، توان اتمام این مجموعه را میسر نمود.

همچنین لازم است که به‌طور ویژه از همکاری‌های سازمان «سمت» خصوصاً بابت پیگیری‌ها و تلاش‌های سرکار خانم شجاعی و از دوستان فاضل جناب آقای دکتر قاسم محمدی و جناب آقای دکتر مهرداد رایجیان بابت اعتمادی که به بنده داشتند و در نهایت همکار بزرگوار جناب آقای دکتر سیدحسن میرفخرایی کمال تشکر را بنمایم.

۹. مسلماً این اثر مانند هر اثر دیگر بشری خالی از ایراد نیست و بدین وسیله از خوانندگان بزرگوار و دانشجویان محترم درخواست می‌نمایم که ایرادات آن را برای اصلاح به بنده اطلاع دهند.

امین جعفری

تهران، بهمن‌ماه هزار و سیصد و نود و هشت خورشیدی